

Alena Madzиковá, Radoslav Klamár, Martin Rosič, Ján Kaňuk

GŁÓWNE KIERUNKI I PROBLEMY ROZWOJU TURYSTYKI NARCIARSKIEJ W REPUBLICE SŁOWACKIEJ

Zarys treści: W artykule przedstawiono uwarunkowania, stan rozwoju i najważniejsze problemy funkcjonowania słowackich ośrodków narciarskich. Turystyka narciarska należy do najszybciej rozwijających się form ruchu turystycznego na Słowacji. Baza narciarska jest rozmieszczona niemal na całym terytorium kraju. Jej największa koncentracja występuje w północnej części, gdzie są zlokalizowane największe ośrodki o randze międzynarodowej. Podstawowym warunkiem ich trwałego rozwoju są inwestycje w urządzenia do przewozu narciarzy, modernizacja oraz poszerzenie zakresu usług komplementarnych.

Słowa kluczowe: turystyka narciarska, ośrodki narciarskie, regionalizacja turystyczna, Słowacja

Key words: ski tourism, ski resorts, tourism regionalism, Slovakia

Wstęp

Turystyka jest uznawana za ważny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego państw i regionów. Doświadczenia miejscowości turystycznych na świecie wskazują na liczne korzyści z jej rozwoju, wśród których podkreśla się znaczenie efektów mnożnikowych generowanych przez wydatki turystyczne, wzrost gospodarczy i nowe miejsca pracy. Aktywizująca rola sektora usług turystycznych wynika z jego powiązania z innymi działami gospodarki, m.in: transportem, przemysłem, budownictwem, rolnictwem, służbą zdrowia, kulturą i in. Turystyczny ruch przyjazdowy jest źródłem bezpośrednich przychodów miast i wsi, wspierając rozwój infrastruktury technicznej i społecznej. Poprzez wzrost zatrudnienia – bezpośredniego w sektorze turystycznym i w branżach z nim powiązanych – stymuluje lokalne rynki pracy (Mika 2007; Sütöris 1999). Przyczynia się także do wzrostu socjalnego i kulturalnego poziomu ludności, zmniejsza rozmiary emigracji z regionów słabiej rozwiniętych. Osiągane korzyści

z turystyki wpływają także na postawy i przekonania miejscowej ludności wobec dalszego rozwoju, nie tylko w odniesieniu do nich samych, ale także wobec przestrzeni, w której żyją (Kmeco 2003).

Turystyka narciarska jest współcześnie dynamicznie rozwijającą się formą turystyki na Słowacji i w Europie Środkowej. Narciarstwo i snowboarding, jako formy aktywności rekreacyjnej, cieszą się dużą popularnością wśród ludzi młodych i rodzin z dziećmi. Wzrasta także uczestnictwo osób starszych (seniorów) w narciarstwie biegowym. Uprawianie zimowych i aktywnych form rekreacji wpisuje się we współczesne społeczne trendy związane z dążeniem do „zdrowego” stylu życia. Wzrost popularności narciarstwa wpłynął pozytywnie na rozwój ośrodków narciarskich praktycznie we wszystkich pasmach górskich Słowacji.

Mając na uwadze masowość ruchu narciarskiego oraz prowadzone współcześnie nowe inwestycje w infrastrukturę narciarską na obszarze Republiki Słowackiej, za cel niniejszego artykułu przyjęto przedstawienie głównych kierunków rozwoju i problemów funkcjonowania ośrodków narciarskich w północnej części kraju, którym przypisuje się ważną rolę z punktu widzenia pobudzania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Ocena warunków dla rozwoju narciarstwa w świetle regionalizacji turystycznej Słowacji

Republika Słowacka, dzięki położeniu i sprzyjającym warunkom przyrodniczym, należy do grupy krajów Europy Środkowej wyróżniających się pod względem atrakcyjności dla turystyki narciarskiej. Rozwojowi tej formy turystyki sprzyjają warunki przyrodnicze, przede wszystkim rozczłonkowana rzeźba w wyższych partiach gór i właściwości klimatu.

Według P. Mariota (1983) decydujące znaczenie z punktu widzenia urzeźbienia mają: wysokości nad poziom morza, wysokości względne oraz średni kąt nachylenia stoków i ich ekspozycja. Aż 60% terytorium Słowacji jest położone na wysokościach ponad 300 m n.p.m. Do najbardziej atrakcyjnych obszarów dla uprawiania narciarstwa zjazdowego zalicza się masywy: Tatr, Niżnych Tatr, Małej Fatry, Wielkiej Fatry i Gór Choczańskich. Dużą wartość mają także liczne mniejsze obszary górskie położone ponad 1000 m n.p.m. Dzięki stosunkowo dużym wysokościami względny ośrodki sportowe rozwijają się również na terenach zlokalizowanych na niższych wysokościach bezwzględnych, m.in. w obrębie granic administracyjnych miast, np. w Górach Strażowskich, Jawornikach, Górach Kysuckich. O konkretnej lokalizacji urządzeń wyciągowych decyduje średni kąt nachylenia stoków. Cecha ta wpływa też na przebieg tras zjazdowych i poziom ich trudności. Znaczenie ekspozycji stoków spada wraz z wysokością bezwzględną. Może o tym świadczyć fakt, że na niższych wysokościach stoki narciarskie na Słowacji mają przeważnie orientację północną, północno-wschodnią i północno-zachodnią, a na obszarach wysokogórskich – południową.

Z cech klimatycznych istotne znaczenie mają przede wszystkim: temperatura powietrza oraz miąższość i czas zalegania pokrywy śnieżnej. Istnieje duża zależność między rozwojem narciarstwa a przebiegiem temperatur w miesiącach zimowych.

Obecnie obserwowane tendencje w rozkładzie temperatur powodują skracanie długości sezonu narciarskiego, który trwa zwykle od grudnia do kwietnia, z wyjątkiem najwyższych położonych ośrodków, gdzie przedłuża się do maja. Najdłuższym sezonem narciarskim charakteryzuje się Szczybskie Jezioro (Štrbské Pleso), gdzie np. w sezonie 2008/2009 trwał on 184 dni. Wraz z upowszechnieniem stosowania sztucznego naśnieżania zmniejszyła się rola naturalnej pokrywy śnieżnej, jednak sztuczne dośnieżanie stoków wymaga odpowiednich zasobów wody oraz utrzymywania się temperatur poniżej 0°C.

Ze względu na pochodzenie turystów zagranicznych, wśród których przeważają goście z Republiki Czeskiej, Polski, Austrii, Rosji i Ukrainy, sprzyjającym czynnikiem rozwoju turystyki narciarskiej jest stosunkowo dobra dostępność komunikacyjna ośrodków narciarskich drogami komunikacji publicznej. Wzrasta rola transportu lotniczego obsługiwanego przez lotnisko w Popradzie, z którego korzysta coraz więcej osób (Popjaková, Madziková 1997).

Decydujące znacznie dla rozwoju turystyki narciarskiej mają: ilość, jakość i zdolność przewozowa różnego rodzaju środków transportu narciarzy po stokach (wyciągi i kolejki naziemne). Masowość turystyki narciarskiej wymaga dobrze przygotowanej infrastruktury, zarówno pod względem liczby, jak i jakości wyciągów i kolejek, tras zjazdowych, biegowych, a także usług towarzyszących – szkółek narciarskich, wypożyczalni sprzętu narciarskiego oraz odpowiedniej liczby miejsc parkingowych, noclegowych i gastronomicznych. Podstawowa infrastruktura narciarska obecnie nie jest już warunkiem wystarczającym do utrzymania trwałego rozwoju. Konieczne jest stworzenie szerokiej oferty uzupełniającej i łączenie narciarstwa z innymi formami rekreacji na bazie wód mineralnych (termalnych), organizacją imprez plenerowych i rozrywką.

Zarówno w *Koncepcji rozwoju turystyki na Słowacji (Koncepcia rozvoja cestovného ruchu na Slovensku)*, jak i w *Narodowym programie rozwoju turystyki (Národný program rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike)* wskazuje się, że rozwój i kształtowanie oferty turystycznej kraju należy realizować na dwóch poziomach – centralnym i regionalnym. Zadaniem polityki centralnej jest wspieranie kluczowych, z punktu widzenia zagranicznej turystyki przyjazdowej, form ruchu turystycznego i produktów turystycznych. Z kolei na poziomie regionalnym powinno się tworzyć i kształtować takie oferty (regionalne produkty turystyczne), które mają najlepsze możliwości rozwoju i sprzedaży w poszczególnych regionach (Klamár i in. 2009). W przytaczanych dokumentach wszelkie formy rekreacji zimowej, w tym szczególnie narciarstwo zjazdowe, zostały uznane za podstawowe elementy rozwoju turystyki na Słowacji. Dlatego ich wspieranie powinno być strategicznym celem działań, który należy realizować w pierwszej kolejności (*Koncepcia...* 2005). W tym kontekście priorytetowe znacznie przypisuje się wszelkim działaniom skierowanym na przyciąganie zagranicznego ruchu przyjazdowego. Podkreśla się, że z uwagi na szczególnie sprzyjające warunki dla rozwoju turystyki narciarskiej, powinna ona stanowić ważny czynnik generowania dochodów i wspierania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

W nawiązaniu do *Narodowego programu rozwoju turystyki*, w latach 2002–2003 opracowano nową regionalizację turystyczną Słowacji – *Regionalizácia cestovného ruchu v SR (Regionalizácia...* 2005). W obrębie terytorium Słowacji wydzielono 21 stosunko-

wo jednorodnych pod względem potencjału turystycznego regionów turystycznych. Przy ich wydzieleniu kierowano się także aktualną sytuacją społeczno-gospodarczą poszczególnych jednostek administracyjnych. W dokumencie określono nadrzędne kierunki rozwoju poszczególnych regionów z punktu widzenia sposobów i rodzaju zagospodarowania oraz form ruchu turystycznego. Przyjęto założenie, że w poszczególnych regionach będą wspierane te formy turystyki, które mają realnie najlepsze możliwości rozwoju z punktu widzenia popytu krajowego i zagranicznego (Klamár i in. 2009). Wzięto również pod uwagę możliwość zmian obecnych warunków w perspektywie średnio- i długookresowej. Rezultatem przeprowadzonych procedur klasyfikacyjnych było pogrupowanie regionów turystycznych Słowacji na cztery kategorie (od najwyższej do najniższej):

- kategoria I – regiony o randze międzynarodowej,
- kategoria II – regiony o randze ogólnokrajowej (narodowej),
- kategoria III – regiony o randze ponadregionalnej,
- kategoria IV – regiony, których znaczenie turystyczne ogranicza się jedynie do skali wewnątrzregionalnej.

Oprócz wytypowania regionów turystycznych i ich kategorii, dokonano także wielowymiarowej oceny porównawczej ich potencjałów turystycznych z punktu widzenia: określonych form turystyki, wielkości i struktury ruchu przyjazdowego oraz stopnia zagospodarowania i jakości oferowanych usług w sektorze turystycznym. W rezultacie przeprowadzonej ewaluacji wydzielono następujące poziomy potencjału turystycznego:

- podstawowy, gdy region dysponuje jedynie pewnymi zasobami dla rozwoju wybranych form aktywności turystyczno-rekreacyjnej, jednak na niskim poziomie i o zasięgu regionalnym;
- średni, kiedy elementy składowe potencjału mają znaczenie ponadregionalne;
- dobry, kiedy region dysponuje warunkami do rozwoju określonych form aktywności turystyczno-rekreacyjnej w skali ogólnokrajowej;
- wysoki, w sytuacji gdy istnieją szczególnie sprzyjające warunki do rozwoju różnych form aktywności turystyczno-rekreacyjnej i są one porównywalne do ważnych obszarów turystycznych poza granicami kraju (Klamár i in. 2009; *Regionalizácia...* 2005).

Ocenę potencjału poszczególnych regionów z punktu widzenia zimowego ruchu turystycznego i związanych z nim form rekreacji przeprowadzono z uwzględnieniem warunków przyrodniczych (zakres długookresowy) oraz obecnego stanu zagospodarowania dla określonej aktywności, wielkości ruchu turystycznego i zakresu oferowanych usług (zakres średniookresowy) (tab. 2).

Najlepsze warunki do rozwoju turystyki zimowej występują w dziewięciu regionach turystycznych położonych w obrębie głównego łuku Karpat, w środkowej i północnej części Słowacji. Są to: region północnopowążski (*Severopovažský*) z centrum w Żylinie, turczański (*Turčianský*; Martin), orawski (*Oravský*; Dolný Kubín), liptowski (*Liptovský*; Liptowski Mikulasz), horehroński (*Horehronský*; Bańska Bystrzyca), tatrzański (*Tatranský*; Poprad), spiski (*Spišský*; Nowa Wieś Spiska), szaryski (*Šarišský*; Preszów) i pohroński, na terenie którego turystyka zimowa rozwija się tylko w sub-

Tab. 1. Kryteria oceny potencjału regionów turystycznych Słowacji z punktu widzenia form turystyki zimowej
Table 1. Criteria for assessment of tourist regions' potential in Slovakia with regard to forms of winter tourism

Forma aktywności turystyczno-rekreacyjnej <i>Tourist or recreational activity form</i>	Zakres czasowy <i>Time range</i>	Poziom potencjału turystycznego <i>Tourist potential level</i>	Kryteria oceny <i>Criteria for assessment</i>
Narciarstwo zjazdowe/ snowboarding Downhill skiing/ snowboarding	Średnio- okresowy <i>Mid-term</i>	Podstawowy <i>Basic</i>	Występowanie ośrodków z min. 2 os. urządzeniami wyciągowymi, z małą przepustowością (300-1000 os./godz.), podstawowym zakresem usług dodatkowych. <i>Resorts with minimum 2 ski lifts of low capacity (300-1000 persons/hour) and with a basic set of complimentary services</i>
	Dobry <i>Good</i>	Występowanie ośrodków z wyższym niż podstawowy standard usług, 2-5 urządzeń wyciągowych, trasy zjazdowe dla mało lub średnio zaawansowanych narciarzy, z przepustowością 1000-3000 os./godz., usługi serwisu narciarskiego, szkółki narciarskiej itp. <i>Resorts with higher service standards, with 2-5 ski lifts, with ski runs for beginners or intermediate skiers, with capacity of 1000-3000 persons/hour, skiing services, ski school, etc.</i>	
Narciarstwo zjazdowe/ snowboarding Downhill skiing/ snowboarding	Długo- okresowy <i>Long-term</i>	Wysoki <i>High</i>	Ośrodki z usługami standardowymi, wszystkie stopnie trudności tras zjazdowych, sztuczne dośnieżanie, 4-6 osobowe urządzenia wyciągowe o przepustowości większej niż 3000 os./godz. <i>Resorts with standard services, all difficulty levels of ski runs, snow making guns, ski lifts for 4-6 persons, with capacity higher than 3000 persons/hour</i>
	Podstawowy <i>Basic</i>	Ośrodki z wysokim standardem usług, trasy zjazdowe o wszystkich stopniach trudności, gwarantowane sztuczne dośnieżanie, więcej niż 6 osobowe urządzenia przewozowe o przepustowości większej niż 5000 os./godz. <i>Resorts with high services standard, all difficulty levels of ski runs, guaranteed snow making, ski lifts for more than 6 persons, with capacity higher than 5000 persons/hour</i>	
	Długo- okresowy <i>Long-term</i>	Podstawowy <i>Basic</i>	Tereny na wysokości bezwzględnej ok. 500-600 m n.p.m. Odpowiednie stoki o wysokości wzgl. ok. 80-150 m, możliwość urządzenia krótkich tras, odpowiednie warunki klimatyczne, średnia długość sezonu ok. 50 dni. <i>Areas at elevation of 500-600 metres a.s.l., suitable slopes with relative elevation of 80-150 metres, possibility of creation of short ski runs, suitable climate, average season length of 50 days.</i>
	Średni <i>Medium</i>	Wysokość bezwzględna do ok. 800 m n.p.m., zbocza o odpowiedniej ekspozycji i nachyleniu, możliwość utworzenia obszaru narciarskiego z 3-4 trasami zjazdowymi, przeważnie do ok. 350 m d., możliwość utworzenia innych średnio trudnych tras o dt. min. 800 m, źródło wodne do sztucznego dośnieżania, warunki klimatyczne umożliwiające wydłużenie sezonu do ok. 70 dni. <i>Areas at elevation up to 800 metres a.s.l., slopes with suitable exposure and inclination, possibility of creation of a ski area with 3-4 ski runs of up to 350 m length, possibility of creation of other medium-level ski runs of minimal length of 800 metres, water source for snow making, climate enabling season length of 70 days.</i>	

Forma aktywności turystyczno-rekreacyjnej <i>Tourist or recreational activity form</i>	Zakres czasowy <i>Time range</i>	Poziom potencjału turystycznego <i>Tourist potential level</i>	Kryteria oceny <i>Criteria for assessment</i>
	Podstawowy <i>Basic</i>	Tereny na wysokości bezwzględnej ok. 500-600 m n.p.m., odpowiednie stoki o wysokości wzgl. ok. 80-150 m, możliwość urządzenia krótkich tras, odpowiednie warunki klimatyczne, średnia długość sezonu ok. 50 dni. <i>Areas at elevation of 500-600 metres a.s.l., suitable slopes with relative elevation of 80-150 metres, possibility of creation of short ski runs, suitable climate, average season length of 50 days.</i>	
Długo-okresowy <i>Long-term</i>	Średni <i>Medium</i>	Wysokość bezwzględna do ok. 800 m n.p.m., zbrocza o odpowiedniej ekspozycji i nachyleniu, możliwość utworzenia obszaru narciarskiego z 3-4 trasami zjazdowymi, przeważnie do ok. 350 m dt., możliwość utworzenia innych średnio trudnych tras o dt. min. 800 m, źródło wodne do sztucznego dośnieżania, warunki klimatyczne umożliwiające wydłużenie sezonu do ok. 70 dni. <i>Areas at elevation up to 800 metres a.s.l., slopes with suitable exposure and inclination, possibility of creation of a ski area with 3-4 ski runs of up to 350 m length, possibility of creation of other medium-level ski runs of minimal length of 800 metres, water source for snow making, climate enabling season length of 70 days.</i>	
Narciarstwo zjazdowe/ snowboarding Downhill skiing/ snowboarding	Dobry <i>Good</i>	Tereny położone na wysokości 800-1200 m n.p.m., zbrocza dla wszystkich stopni trudności tras zjazdowych, o długości min. 1000 m i więcej, różnica wysokości ok. 500-600 m, konfiguracja terenu umożliwiająca utworzenie więcej tras zjazdowych i środków transportowych, wystarczające źródło wodne, sezon narciarski o długości ok. 90 dni w roku. <i>Areas at elevation 800-1200 metres a.s.l., slopes suitable for all difficulty levels of ski runs, with minimal length of 1000 metres and more, elevation difference of 500-600 metres, topography enabling creation of several ski runs and transport centres, a sufficient water source, skiing season of 90 days.</i>	
	Wysoki <i>High</i>	Obszar powyżej 1200 m n.p.m. Różnica wysokości wzgl. stoków większa niż 600 m, możliwość utworzenia tras zjazd. o dt. 1500 m i więcej, potencjalny teren narciarski o dużej pojemności, wystarczające źródło wodne, jazda na nartach możliwa 100-120 dni w roku. <i>Areas above 1200 metres a.s.l. Elevation difference more than 600 m, possibility of creation ski runs with the length of 1500 m or more, a potential ski area of high capacity, a sufficient water source, skiing season of 100-120 days.</i>	
Turystyka narciarska/ narciarstwo biegowe <i>Skiing tourism/cross-country skiing</i>	Podstawowy <i>Basic</i>	Możliwość uprawiania turystyki narciarskiej na nartach biegowych bez przygotowywanych tras. <i>Opportunity of cross-country skiing without prepared ski routes. Undulating topography, up to elevation of 600 m a.s.l.</i>	
	Średni <i>Medium</i>	Możliwość uprawiania narciarstwa biegowego bez przygotowanych tras lub na trasach źle utrzymanych, trasy do wysokości bezwzględnych ok. 900 m n.p.m., teren odpowiedni do poruszania się na nartach biegowych, panoramy widokowe na części trasy. <i>Possibility of cross-country skiing without prepared ski routes or on poorly maintained routes, scenic views on parts of routes.</i>	

<p>Turystyka narciarska/ narciarstwo biegowe Skiing tourism/ cross-country skiing</p>	<p>Wysoki High</p>	<p>Możliwości korzystania z odpowiednio przystosowanych i utrzymywanych tras biegowych, o parametrach spełniających wymogi międzynarodowe z możliwością organizowania wycieczek na nartach biegowych na wysokości ponad 1200 m n.p.m., bardzo atrakcyjne panoramy widokowe. <i>Possibilities of cross-country skiing on well prepared and well maintained routes, with parameters meeting international requirements, with possibility of cross-country skiing trips at elevations above 1200 m a.s.l., Very attractive scenic panoramas.</i></p> <p>Tereny odpowiednio do poruszania się na nartach biegowych i mniej wymagającego skialpinizmu, na wysokościach bezwzględnych do ok. 1500 m n.p.m., możliwości uprawiania turystyki pieszej po grzbietach górskich, a także zjazdów po nieoznaczonym terenie, pokrywa śnieżna utrzymująca się ok. 75 dni w roku, atrakcyjne panoramy widokowe. <i>Areas suitable for cross-country skiing and less demanding ski mountaineering at elevations up to 1500 m a.s.l., possibility of hiking on mountain ridges and downhill skiing in unmarked areas, snow cover lasting ca. 75 days, attractive scenic panoramas.</i></p> <p>Tereny odpowiednio do narciarstwa biegowego i mniej wymagającego skialpinizmu, na wysokościach bezwzględnych ponad 1500 m n.p.m., z pokrywą śniegu utrzymującą się ok. 90 i więcej dni w roku, krajobraz atrakcyjny widokowo, możliwości uprawiania turystyki pieszej po grzbietach górskich i narciarstwa ekstremalnego. <i>Areas suitable for cross-country skiing and less demanding ski mountaineering, at elevations of more than 1500 m a.s.l., with snow cover lasting ca. 90 days and more, attractive landscapes, possibility of hiking on mountain ridges and of extreme skiing.</i></p>
---	------------------------	---

Źródło: opracowanie na podstawie regionalizacji ruchu turystycznego na Słowacji (*Regionalizácia...2005*).
Source: based on tourism regionalism in Slovakia (*Regionalizácia...2005*).

Tab. 2. Ranga potencjału wybranych regionów z punktu widzenia form zimowego ruchu turystycznego

Table 2. Importance of potential of selected regions with regard to winter tourism forms

Potencjał <i>Potential</i>	Zakres średniookresowy <i>Mid-term range</i>	Zakres długookresowy <i>Long-term range</i>
Narciarstwo zjazdowe / Snowboarding <i>Downhill skiing / Snowboarding</i>		
Wysoki <i>High</i>	Północnopowążeński, Liptowski, Horehroński, Tatrzański <i>Severné Považie (Northern Váh River region), Liptov, Horehronie, Tatras</i>	Turczański, Liptowski, Horehroński, Tatrzański, Północnopowążeński, Orawski <i>Turiec, Liptov, Horehronie, Tatras, Severné Považie (Northern Váh River region), Orava</i>
Dobry <i>Good</i>	Turczański, Orawski, Spiski <i>Turiec, Orava, Spiš</i>	Spiski, Szaryski <i>Spiš, Šariš</i>
Średni <i>Medium</i>	Pohroński, Szaryski <i>Pohronie, Šariš</i>	Pohroński <i>Pohronie</i>
Turystyka narciarska – wędrówki na nartach, skialpinizm <i>Ski tourism – ski hiking, ski mountaineering</i>		
Wysoki <i>High</i>	-	Liptowski, Horehroński, Tatrzański <i>Liptov, Horehronie, Tatras</i>
Dobry <i>Good</i>		Północnopowążeński, Turczański, Orawski, Pohroński, Spiski <i>Severné Považie (Northern Váh River region), Turiec, Orava, Pohronie, Spiš</i>
Średni <i>Medium</i>		Szaryski <i>Šariš</i>
Narciarstwo biegowe <i>Cross-country skiing</i>		
Wysoki <i>High</i>	Horehroński, Tatrzański <i>Horehronie, Tatras</i>	-
Dobry <i>Good</i>	Północnopowążeński, Turczański, Liptowski, Pohroński <i>Severné Považie (Northern Váh River region), Turiec, Liptov, Pohronie</i>	
Średni <i>Medium</i>	Orawski <i>Orava</i>	
Podstawowy <i>Basic</i>	Spiski, Szaryski <i>Spiš, Šariš</i>	

Źródło: opracowanie na podstawie regionalizacji ruchu turystycznego na Słowacji (*Regionalizácia...2005*).
Source: based on tourism regionalism in Slovakia (*Regionalizácia... 2005*).

regionie Kremnice. W tych regionach jest zlokalizowana zdecydowana większość (ok. 83–86%) bazy narciarskiej kraju, pod względem ilości, długości i przepustowości urządzeń wyciągowych oraz liczby i długości tras zjazdowych. Obszary te mają więc strategiczne znaczenie z punktu widzenia rozwoju turystyki w sezonie zimowym. Na ryc. 1 przedstawiono stan rozwoju wybranych elementów infrastruktury narciarskiej w poszczególnych regionach turystycznych kraju.

Rozwój słowackich ośrodków narciarskich

Pierwsza para nart pojawiła się w regionie tatrzańskim w 1865 r. dzięki Karolowi Cornideszowi, lekarzowi ze Starego Smokowca, który przywiózł je jako pamiątkę z przymusowej emigracji w Norwegii (Houdek, Bohuš 1976). Nart, jako pomocy w trakcie tatrzańskich wypraw i zimowych polowań, używał od 1876 r. Mikuláš Szontagh – jeden z pierwszych właścicieli Nowego Smokowca. W późniejszych latach były używane przez służby leśne i wojsko. Rozwój techniki jazdy na nartach postępował wraz z pojawiającymi się udoskonaleniami w wiązaniach, które w Tatry docierały z Norwegii i z ośrodków alpejskich. Na początku lat 20. XX w. zorganizowano na wzór alpejski pierwszy kurs narciarski w Tatrach, a rok później odbyły się także pierwsze zawody. Dzięki upowszechnianiu się narciarstwa, saneczkarstwa i bobslejów, głównie wśród osób zrzeszonych w różnych klubach sportowych i stowarzyszeniach, turystyka w miejscowościach górskich Słowacji zaczęła się rozwijać nie tylko w okresie letnim, ale przez cały rok. Pierwszy tor bobslejowy powstał w Tatrzańskiej Łomnicy w 1909 r., a później także w innych ośrodkach, jak: Tatrzańska Polanka (Tatranská Polianka), Stary Smokowiec i Zakopane. W okresie międzywojennym zaczęto wytyczać pierwsze trasy zjazdowe już w większości ówczesnych ośrodków. Prowadzono liczne kursy narciarskie. Dużą atrakcją cieszył się tzw. *skijöring*, czyli jazda na nartach za końskim zaprzęgiem.

Najstarsze ośrodki narciarskie na terenie Słowacji zaczęły się rozwijać w Tatrach już w pierwszej połowie XX w. na bazie miejscowości turystyczno-klimatycznych wraz z realizacją prekursorskich inwestycji w urządzenia do przewozu turystów po stokach. Pierwsza kolejka naziemna została wybudowana w 1908 r. i prowadziła ze Starego Smokowca na Hrebieniok. Z kolei pierwszą nadziemną kolej linową z Tatrzańskiej Łomnicy na Skalné Pleso oddano do użytku w 1937 r., a następną w 1940 r. na Łomnicę. Dzięki tym inwestycjom w 1957 r. została udostępniona dla narciarzy najwyższej położona na Słowacji trasa zjazdowa ze Skalnego Plesa do Przelęczy Łomnickiej (1800–2000 m n.p.m.).

Dynamiczny rozwój bazy narciarskiej na Słowacji nastąpił po II wojnie światowej, kiedy w rezultacie socjalnej polityki państwa zaczęto tworzyć liczne ośrodki rekreacji zimowej. Od lat 60. do 80. XX w. przeprowadzono wiele inwestycji w kolejki i wyciągi narciarskie, nie tylko w głównych ośrodkach narciarskich, ale na całym obszarze górskim kraju, gdzie tylko umożliwiały to warunki terenowe. Większość z powstających wyciągów była lokowana na stokach o niezbyt dużych różnicach wysokości i miała krótki przebieg, ze względu na ograniczone nakłady inwestycyjne. Miały one znaczenie lokalne i wiele z nich w ostatnim latach przestało działać, nie wytrzymując konkurencji ze strony innych ośrodków narciarskich lub też na skutek zmian własnościowych czy braku środków finansowych na modernizację.

Ważym impulsem rozwojowym była organizacja mistrzostw świata w kombinacji norweskiej w Wysokich Tatrach w 1970 r., kiedy wybudowano ośrodek narciarski w Szczyrbskim Jeziorze. W 1972 r. w Tatrach działały 24 różne urządzenia wyciągowe, o całkowitej długości 13,4 tys. m (Houdek, Bohuš 1976). Zakres ilościowy i przestrzenny rozwoju infrastruktury narciarskiej na Słowacji w tym okresie sprawił, że narciarstwo przybrało formę masową. W ramach tzw. Socjalistycznej Europy Środkowej, słowackie

Tab. 3. Przyrost liczby kolejek i wyciągów narciarskich na Słowacji w latach 1964–2010

Table 3. Increase in number of ski lifts and ski cable-cars in Slovakia in years 1964–2010

Urządzenia do przewozu narciarzy <i>Uphill transport appliances</i>	1964	1970	1980	1987	1996	2010
Kolejki <i>Cable cars</i>	11	14	25	31	31	47
Wyciągi <i>Ski lifts</i>	38	213	522	904	993	712
Razem / <i>Total</i>	49	227	547	935	1024	759

Źródło: opracowanie własne na podstawie Otrubová (1998); www.lavex.sk.*Source:* authors' own study based on Otrubová (1998); www.lavex.sk.

ośrodki narciarskie, zwłaszcza w Wysokich i Niżnych Tatrach, należały do najbardziej atrakcyjnych nie tylko dla mieszkańców kraju, ale także dla innych państw socjalistycznych, włącznie ze wschodnimi Niemcami (NRD).

Zmiany społeczno-polityczne po 1989 r. znacząco wpłynęły na obraz turystyki narciarskiej na Słowacji. Po otwarciu granic zwiększyło się konkurencyjne oddziaływanie zagranicznych ośrodków narciarskich, szczególnie alpejskich. Zmiany własnościowe i dość chaotyczny rozwój podmiotów gospodarczych działających w turystyce narciarskiej w pierwszych latach przemian wpłynęły na relatywnie niską jakość usług w ośrodkach słowackich, co w efekcie doprowadziło do odpływu części turystów krajowych i zagranicznych i stagnacji rozwojowej w latach 90. XX w. Po zakończeniu okresu transformacji ekonomicznej w 2004 r. (wejście Republiki Słowackiej do UE) doszło do zmian w zakresie i charakterze inwestycji w sektor narciarski. Na rynku pojawił się nowy rodzaj firm deweloperskich, które są gotowe inwestować duże środki finansowe w rozbudowę infrastruktury w ośrodkach narciarskich.

W największych ośrodkach narciarskich Słowacji prowadzi się obecnie na szeroką skalę zabiegi modernizacyjne bazy turystycznej oraz budowę nowych i nowoczesnych pod względem technicznym urządzeń do transportu narciarzy po stokach. Celem tych działań jest zwiększenie ich przepustowości i poprawa jakości przewozu. Z tego punktu widzenia pierwszoplanowe znaczenie ma budowa kolejek, w które zaczęto obecnie ponownie inwestować, po okresie stagnacji między połową lat 80. a połową lat 90. XX w. Nowoczesne kolejki o dużej przepustowości umożliwiają dużą płynność przewozu i oferują narciarzom komfort przejazdu. Obecnie są w budowie kolejki gondolowe w ośrodku Jasná w Niżnych Tatrach i na terenie Magury Orawskiej, w ośrodku Kubínska hoľa.

Stan wyposażenia w infrastrukturę narciarską dziewięciu głównych regionów turystyki zimowej w sezonie 2009/2010 na Słowacji przedstawia tabela 4. Ogółem

Tab. 4. Infrastruktura narciarska w wybranych regionach turystycznych Słowacji w sezonie 2009/2010

Table 4. Ski infrastructure in selected tourist regions in Slovakia in the 2009–2010 season

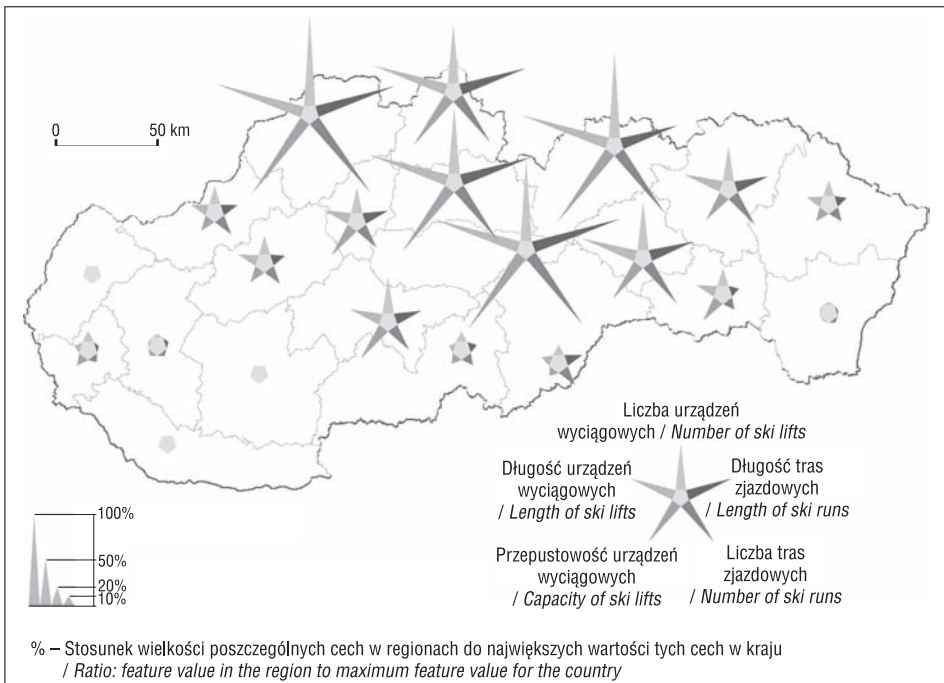
Region turystyczny <i>Tourist region</i>	Urządzenia wyciągowe <i>Ski lift appliances</i>		Trasy zjazdowe <i>Ski runs</i>	
	Liczba <i>Number</i>	Długość (km) <i>Length (km)</i>	Liczba <i>Number</i>	Długość (km) <i>Length (km)</i>
Północnopowážski <i>Severné Považie (Northern Váh River region)</i>	109	50,4	129	86
Orawski <i>Orava</i>	70	42,2	78	71,8
Turczański <i>Turiec</i>	30	15,5	36	27,2
Pohroński <i>Pohronie</i>	42	17,9	38	28,4
Horehroński <i>Horehronie</i>	99	50,4	121	96,6
Liptowski <i>Liptov</i>	82	45,2	89	77,7
Tatrzeński <i>Tatras</i>	103	49,9	109	62,6
Spiski <i>Spiš</i>	58	31,7	69	48,4
Szaryski <i>Šariš</i>	41	21,5	53	35,5
Razem <i>Total</i>	634	324,7	722	534,2

Źródło: opracowanie własne.

Source: authors' own research.

w tych regionach zinwentaryzowano 634 kolejki i wyciągi narciarskie oraz 722 trasy zjazdowe, o łącznej długości 534,2 km. Najlepszym zagospodarowaniem dla narciarstwa pod względem ilości oraz długości urządzeń wyciągowych i tras zjazdowych dysponują regiony: północnopowážski, tatrzeński, horehroński i liptowski. Tam też dzięki sprzyjającym warunkom przyrodniczym jest zlokalizowanych najwięcej ośrodków narciarskich. Nieco słabiej są zagospodarowane regiony: turczański, pohroński i szaryski.

Na Słowacji działa około 300 ośrodków narciarskich, które dysponują przynajmniej jednym urządzeniem wyciągowym. Liczba ośrodków dysponujących infrastrukturą poszerzoną o miejsca noclegowe, gastronomiczne i inne usługi dla narciarzy jest mniejsza – około 200. Określenie dokładnej liczby ośrodków nastęrcza wiele trudności ze względu na niepełne dane statystyczne. Głównym źródłem informacji na temat działających podmiotów i ich wyposażenia są przede wszystkim publikacje internetowe.

Ryc. 1. Wybrane cechy infrastruktury narciarskiej w regionach turystycznych Republiki Słowackiej

Figure 1. Selected characteristics of ski infrastructure in the tourist regions of the Slovak Republic

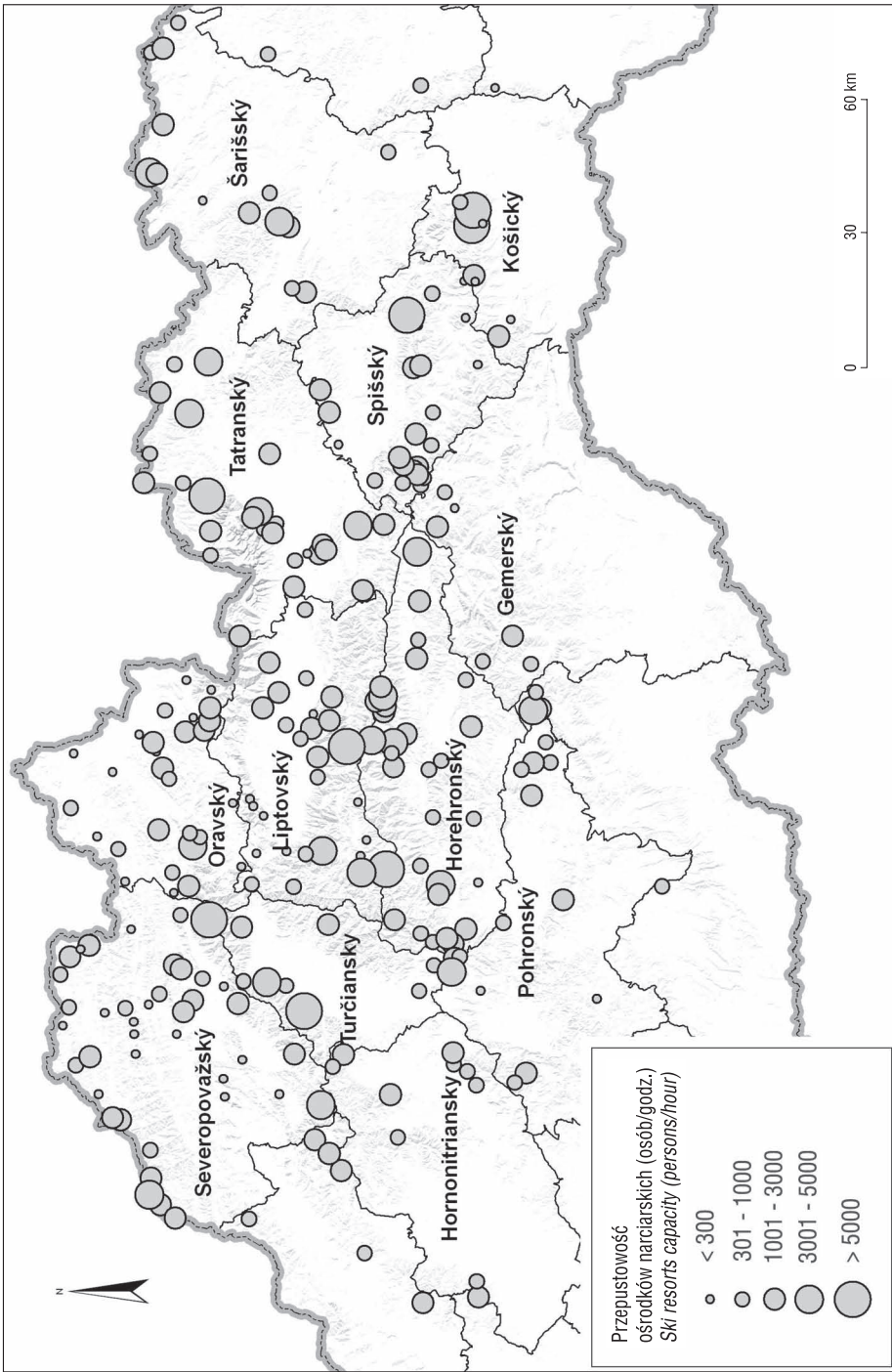
Źródło: opracowanie własne.

Source: authors' own study.

towe, m.in. dzięki zainwestowaniu znacznych środków finansowych przez największe ośrodki narciarskie w działalność marketingową, informacyjną i reklamę (własne strony internetowe, czasopisma, uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych targach i wystawach itp.)¹.

Od początku lat 90. XX w. stosuje się procedurę kategoryzacji słowackich ośrodków narciarskich na podstawie ich wyposażenia i jakości oferowanych usług. Najnowsza, już czwarta, kategoryzacja została przeprowadzona w 2009 r. i obowiązuje do 2012 r. Ośrodki zostały przyporządkowane do jednej z pięciu klas na podstawie uzyskanej

¹ W strategii marketingowej największego podmiotu działającego w turystyce narciarskiej na Słowacji, jakim jest Tatry Mountain Resorts (TMR), wykorzystuje się najnowocześniejsze technologie, w tym m.in. technologie 3D w tworzeniu spotów reklamowych o Tatrach.

Ryc. 2. Położenie i przepustowość wybranych ośrodków narciarskich

Figure 2. Location and capacity of selected ski resorts

Źródło: opracowanie własne.

Source: authors' own study.

oceny z punktu widzenia 4 kryteriów (podobnie jak w Republice Czeskiej). Ośrodki oferujące najwyższą jakość usług otrzymują kategorię 5 gwiazdek (system gwiazdkowy) i prawo używania tytułu „*Slovenské TOP stredisko*“ („Słowacki TOP ośrodek“). W 2009 r. ocenie podlegały 62 ośrodki (*Ski atlas* 2009). Każdego roku do oceny mogą przystąpić także inne ośrodki, jednak pod warunkiem podniesienia zakresu i poprawy jakości usług.

Do najwyższych kategorii (4 i 5 gwiazdek) należy obecnie 14 ośrodków narciarskich, są to:

- w Wysokich Tatrach – Tatrzańska Łomnica (5*), „Park Snow Štrbské Pleso” (5*), „Ski Jezersko –Bachledova dolina” (4*);
- „Park Snow Veľká Rača Oščadnica” (5*) i „Vrátna Free Time Zone Terchová” (5*) w regionie północnopowoažskim;
- „Jasenská dolina Belá-Dulice” (4*) i „Snowland Valčianska dolina Valča” (4*) w regionie turczańskim;
- „Zverovka Spálená dolina Zuberec” (4*) i Kubíňska Hôla (4*) w regionie orawskim;
- „Ski Park Ružomberok” (5*) i „Chopok–Jasná Nízke Tatry” (5*) w regionie lip-towskim;
- „Park Snow Donovaly” (5*) w regionie horehrońskim;
- „Relax Center Plejsy Krompachy” (4*), region spiski;
- Drienica (4*), region szaryski.

Położenie ośrodków w głównych regionach rozwoju turystyki narciarskiej na Słowacji oraz ich przepustowość dla ruchu narciarskiego przedstawia ryc. 2. Pod względem zdolności przewozowej (przepustowości) największym ośrodkiem narciarskim na Słowacji jest Jasná w Niżnych Tatrach, położony na północnych i południowych stokach Chopoka (2025 m n.p.m.).

Bariery rozwoju turystyki narciarskiej

Główne bariery rozwoju i funkcjonowania ośrodków narciarskich na Słowacji wynikają ze specyfiki przyrodniczej obszarów górskich Karpat, sposobu i zakresu przestrzennego form ochrony przyrody oraz niedoboru środków finansowych na ich modernizację.

Część ośrodków narciarskich jest położona na terenach objętych międzynarodową siecią obszarów chronionych Natura 2000. Ich rozwój, któremu towarzyszy zazwyczaj wyznaczanie nowych i poszerzanie już istniejących tras zjazdowych, prowadzi z reguły do niepożądanych zmian krajobrazowych. Tereny górskie wokół ośrodków narciarskich szybko się urbanizują w rezultacie rozbudowy obiektów noclegowych (hotele, apartamentów, drugich domów) i innych urządzeń, co nierzadko przybiera chaotyczne formy architektonczo-przestrzenne (np. w ośrodku Donovaly). Realizacja dużych projektów inwestycyjnych jest zagrożona ze względu na prawne ograniczenia wynikające z ochrony przyrody. Prowadzi to do sytuacji, w której inwestorzy naciskają na zweryfikowanie obecnie istniejących i wyznaczenie nowych stref ochronnych na obszarach objętych rozwojem turystyki narciarskiej. Spotyka się to z ostrą krytyką ze strony środowisk obrońców przyrody, ekologów i leśników. Obecna dyskusja nad

rozwojem narciarstwa na obszarach chronionych lub w ich sąsiedztwie jest jedną z głównych sytuacji konfliktowych wokół turystyki na Słowacji.

Podobnie jak w przypadku polskich stacji narciarskich (Mika 2009), także na Słowacji brakuje prawnych zasad regulujących sposób i zakres udostępniania gruntów na cele narciarskie pomiędzy ich właścicielami a podmiotami zarządzającymi ośrodkami narciarskimi.

Poważnym problemem są przestoje w pracy niektórych, zazwyczaj małych wyciągów, np. działających przy hotelach górskich, które nie mają możliwości finansowych i organizacyjnych, aby wprowadzić sztuczne naśnieżanie stoków. Ich bezpośrednia zależność od stanu pokrywy śnieżnej powoduje, że w przypadku niedoboru śniegu są one wyłączone z użytkowania. Małe ośrodki borykają się z dużymi problemami finansowymi, szczególnie brakiem środków na modernizację i rozwój. Wsparcie finansowe z funduszy UE uzyskują z reguły ośrodki duże.

Współcześnie słowackie ośrodki narciarskie odczuwają skutki światowego kryzysu gospodarczego przejawiającego się m.in. w spadku zainteresowania ze strony turystów zagranicznych. Nie bez znaczenia dla ich konkurencyjności cenowej miało także wprowadzenie waluty Euro na Słowacji.

Zakończenie

Pomimo mało optymistycznych prognoz dla rozwoju turystyki narciarskiej na kontynencie europejskim w efekcie zmian klimatycznych, skracania się okresu zalegania pokrywy śnieżnej, jej niestabilności, a także postępującego procesu starzenia się społeczeństw, w krajach byłego bloku socjalistycznego obserwuje się wyraźny wzrost aktywności społecznej w zakresie uczestnictwa w tej formie turystyki (Kurek i in. 2007).

W przypadku Słowacji rozwój turystyki i ośrodków narciarskich ma doniosłe znaczenie z punktu widzenia aktywizacji społeczno-gospodarczej północnej części kraju. Z tego faktu wynikają tendencje do tworzenia na tym obszarze dużych kompleksów infrastrukturalnych. Oprócz rozbudowy istniejących, powstają nowe ośrodki narciarskie – tzw. *greenfields*, np. Valčianska dolina w Małej Fatrze (administracyjnie – miasto Martin). Dzięki modernizacji infrastruktury narciarskiej największe ośrodki kraju stają się konkurencyjne w stosunku do niektórych stacji alpejskich.

Przyrost liczby ośrodków oraz poprawa ich dostępności komunikacyjnej prowadzi do stopniowego zacieśniania współpracy między nimi w formie stowarzyszeń i klastrów gospodarczych, np. (stowarzyszenie *Slovakia Ski Region*, klastry: Orawa, Liptow, Kisuće).

Podmioty zarządzające ośrodkami narciarskimi dążą do tworzenia takiej oferty usługowej, aby zachęcić turystów-narciarzy do pozostania dłużej niż tylko jeden dzień. Mają temu służyć różne propozycje produktowe, w których ważną rolę odgrywają: zryczałtowane koszty pobytu w obiektach noclegowych połączone z wieloprzejazdowymi karnetami (skipasami), oferta basenów termalnych i współpraca z ośrodkami odnowy biologicznej (*ski-spa, wellness*). Ośrodki o randze międzynarodowej organizują cykliczne imprezy plenerowe (np. wyścigi psich zaprzęgów w Donovalach).

Ważnym elementem strategii rozwojowej niektórych ośrodków jest przechodzenie z działalności jedynie w sezonie zimowym do oferty całorocznej, poprzez wykorzystanie terenów narciarskich dla form rekreacji realizowanych w sezonie letnim. Takie zabiegi prowadzi się m.in. w Tatrach (Stary Smokowiec, Tatrzańska Łomnica, Szczyrbskie Jezioro) i Beskidach Kysuckich (Oszczadnica).

Z punktu widzenia rozwoju lokalnego i regionalnego istotne jest także utrzymanie działalności i wspieranie rozwoju ośrodków małych pełniących niejako funkcję komplementarną w stosunku do dużych terenów narciarskich. Mniejsze ośrodki mogą zaoferować gościom lepsze warunki odpoczynku, ze względu na mniejsze natężenie ruchu turystycznego oraz rozwój innych, przyjaznych środowisku form turystyki i mniej konfliktowych z punktu widzenia ochrony przyrody. Można je również uważać za potencjalne źródła miejsc pracy dla ludności miejscowej, która na terenach górskich ma poważne problemy ze znalezieniem zatrudnienia.

Artykuł jest częścią projektu VEGA 1/0210/08 „*Špecifické postavenie regiónu Východné Slovensko v kontexte regionálnych disparít Slovenskej republiky*“ (kier. proj. R. Klamár) oraz projektu VEGA 1/0045/09 „*Slovensko a Poľsko – geopolitické, politologické a humánnogeografické súvislosti*“ (kier. proj. R. Istok).

Literatura

- Čuka, P., 2006, *Priestorová dynamika infra a supraštruktúry cestovného ruchu, Štúdiá vybraných miest Stredoslovenskom regióne*, Folia Geographica, 10, Prešov, 90–98.
- Houdek I., Bohuš I., 1976, *Osudy Tatier*, Šport, Bratislava.
- Ivanička K., 1983, *Základy teórie a metodológie socioekonomickej geografie*, SPN, Bratislava, 448.
- Klamár R., Mika M., Rosič M., 2009, *Regionálne aspekty rozvoju turistiky na Slovensku, na príklade preszowského kraja*, [w:] B. Domański, W. Kurek (red.), *Gospodarka i przestrzeń*, Inst. Geogr. i Gosp. Przestrz. UJ, Kraków, 147–163.
- Kmeco L., 2003, *Sociálno-ekonomické účinky mestského cestovného ruchu na Slovensku*, Univ. Mateja Bela, Banská Bystrica.
- Koncepcia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky*, 2005, schválená uznesením vlády SR č. 923 zo dňa 23. novembra 2005, Bratislava.
- Kopšo E. i in., 1992, *Geografia cestovného ruchu*, SPN, Bratislava.
- Kulla M., 2000, *Kategorizácia lyžiarskych stredísk Žilinského kraja*, Geographical Studies, 7, Nitra, 179–184.
- Kurek W., Mika M., Pitrus E., 2007, *Formy turistiky kvalifikovanej*, [w:] W. Kurek (red.), *Turistika*. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Mariot P., 1983, *Geografia cestovného ruchu*, Veda, Bratislava.
- Matlovič R., Matlovičová K., 1997, *Valorizácia vybraných realizačných predpokladov cestovného ruchu na území Prešova, Urbánne a krajinné štúdie*, 2, ITHM FF PU, Prešov, 204–222.
- Matlovičová K., Matlovič R., Némethyová B., 2009, *Perception of the potential of Presov for recreation and leisure-time activities by its inhabitants*, [w:] J. Rut, P. Rut (red.), *Aktívnoš turistiky a rekreacyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, 170–179.

- Mika M., 2007, *Przemiany pod wpływem turystyki na obszarach recepcji turystycznej*, [w:] W. Kurek (red.), *Turystyka*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa, 406–482.
- Mika M., 2009, *Ski tourism in the Polish Carpathians – present state and issues of development*, *Folia Geographica*, 14, Prešov, 198–208.
- Oremusová D., Soták R., 2008, *Potential of micro-region Termál for development of tourist industry*, [w:] *Geography in Czechia and Slovakia, Theory and Practice at the Onset of 21st Century*, Masarykova univerzita, Brno, 273–279.
- Otrubová E., 1998, *Lyžiarske strediská na Slovensku*, *AFRNUC Geographica*, 41, Bratislava, 165–173.
- Popjaková D., Madziková A., 1997, *Možnosti rozvoja cestovného ruchu na území slovenskej časti Karpatského euroregiónu*, *Urbánne a krajinné štúdie*, 2, Prešov, 259–269.
- Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike*, 2005, Ministerstvo hospodárstva SR, odbor cestovného ruchu, Bratislava.
- Rosič M., Klamár R., 2009, *The potential of tourism in the Prešov county region*, *Folia Geographica*, 14, Prešov, 249–270.
- SKI atlas Slovenska*, 2009, SACR.
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013*, 2005, schválená uznesením vlády SR č. 632 zo dňa 24. augusta 2005, Bratislava.
- Sútoris I., 1999, *Ekonomický význam cestovného ruchu*, *Ekonomická revue cestovného ruchu*. Ekon. fakulta Univ. Mateja Bela, Banská Bystrica.
- www.lavex.sk.

Main directions and problems of ski tourism development in Slovakia

Summary

Ski tourism is one of the most prospective kinds of tourism in Slovakia. Favourable physical and geographical conditions of the country have stimulated development of skiing and the creation of ski centres that have become the centres of winter tourism. Because of mass character of skiing, the construction of ski lifts and means of transport, their technical and technological modernizations, as well as the development of services have become important pre-conditions for the development of ski tourism. Ski localities and centres are situated almost all over the territory of Slovakia, but their largest concentration is in northern Slovakia. They are concentrated in nine regions of tourism where also the most important international tourist centres are situated. Not only old ski and tourism centres have been developing, but also new ski centres, the so-called „greenfields“ have been created, such as, for example, Valčianska Valley in the Malá Fatra Mountains near Martin. The development of ski tourism causes, undoubtedly, various problems and negative impacts on various spheres:

1. Some ski centres are situated in the protected areas of the Natura 2000 network. The ongoing considerable construction and its extension usually do not comply

- with regional ecological regulations. Moreover, the construction causes undesirable changes in the physiognomy of the area and leads to the loss of its authenticity (for example, the construction and architectural chaos in the Donovaly centre).
2. Big investment projects in the centres situated in the protected areas are in contradiction with the constraints of nature conservation. That is why the investors try to change the zoning system in these regions. As a response to this, environmentalists, ecologists and foresters show negative attitudes and opinions regarding the investor's intentions and plans.
 3. Just like in the Polish ski centres (Mika 2009), there are legal issues concerning the relations between the plot owners and ski-lift service providers in Slovakia.
 4. Especially smaller areas (closely connected with mountain hotels) that do not have snow cannons are dependent on snow and weather, which means that during dry winters they cannot operate.
 5. Ski centres which obtain considerable grants from the European Union are rather bigger than small. Smaller ski centres therefore suffer from lack of money necessary to maintain their operation.
 6. Not only ski tourism but tourism in general and its development are negatively influenced by the world economic crisis.

In regard to the modernization of ski infrastructure, large Slovak ski centres are comparable to Alpine centres. The management of these centres endeavours to extend the stay of the tourists in these centres from one-day to longer stays, especially by offering the tourists advantageous tourist packages including ski passes. What is important here, it is the willingness of service providers to cooperate. Tourists' most favourite activities are the visits to thermal out-door and in-door pools situated close to the ski centres, the co-operation with the spa centres, and wellness activities. Additional services are also provided. To attract visitors, the centres of the international importance organize regular events such as sled dog race in the Donovaly Mountains. The main strategy of these centres is to change their character from seasonal to year-round centres like the resorts of Vysoké Tatry-Starý Smokovec, Vysoké Tatry-Tatranská Lomnica or Štrbské Pleso. From the regional point of view, it is important to maintain and support smaller ski centres as the complementary areas to big ski centres. Smaller centres provide especially urban population with peaceful rest and an escape from the civilization stress. The smaller centres have better predisposition for the development of ecotourism which would not be in contradiction with the environmental protection of the country. They can also potentially offer job opportunities for the local inhabitants whose employment in mountain villages is problematic.

*Alena Madžiková, Radoslav Klamár
Martin Rosič, Ján Kaňuk
Fakulta humanitných a prírodných vied
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17 novembra č. 1
081 16 Prešov, Slovenska*